

УДК 328.18.008.1

Олійник М. О., ДЗ «ІНПУ ім. К. Д. Ушинського»

ТЕХНОЛОГІЇ ПРИЙНЯТТЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕМОКРАТИЧНОГО ПОЛІТИЧНОГО РІШЕННЯ

Статтю присвячено аналізу актуальної для політичної системи сучасної України проблеми – формуванню та реалізації демократичних політичних рішень. Особлива увага приділяється технологіям прийняття та впровадження політичного рішення.

Специфіка розвитку української політичної системи, її демократична трансформація актуалізує питання підвищення ефективності взаємодії влади та суспільства з метою формування демократичних механізмів управління.

Осмислення науково-практичної проблеми прийняття та реалізації демократичного політичного рішення виступає одним із найактуальніших завдань сучасної політичної теорії (у межах функціональної, системної та біхевіоральної парадигм) та практики, яке пов'язане із політичним управлінням, розвитком партійної системи, парламентаризмом, виборчими кампаніями, громадянським суспільством та політичною участю громадян.

У сучасних умовах політичні технології стають невід'ємною частиною політичного процесу, у тому числі такої його складової, як прийняття та реалізація політичних рішень. Завдання технологій у даному контексті – виробити та закріпити певні стандарти, які уніфікують та систематизують процес формування, прийняття та реалізації політичних рішень у відповідності до демократичних норм взаємодії влади та суспільства.

Технологічна революція, яка призвела до появи та розвитку інформаційних та комунікаційних мереж, значно спростила доступ до інформації, як для політичних акторів, так і для представників громадянського суспільства. Разом із тим, технологічні можливості, що з'явилися в останні десятиліття (мережа Інтернет, електронне урядування, електронна демократія, інтерактивні медіа) спричинили інформаційну хвилю, створили надмірну кількість інформації, у якій важко розібратись навіть фахівцям. Ускладнення

політичних комунікацій також пов'язане із процесами демократизації українського суспільства, коли збільшується коло політичних акторів, які впливають на процес прийняття рішень.

Сучасні інформаційні та комунікаційні технології впливають на сферу політичної взаємодії, де відбувається перенесення ваги з діяльності політичних інститутів, реального політичного діалогу влади та суспільства у віртуальний простір роботи мас-медіа, політичні шоу (які характеризуються комерційним успіхом, рейтингом, форматом) тяжіють до медіа-скандалів, сенсацій. У цьому сенсі технологічний прогрес в інформаційній сфері ірраціоналізує процесі прийняття та реалізації політичних рішень.

Варто погодитись із Л. Кормич у тому, що «Сучасний демократичний розвиток базується на принципах, які обумовлюють можливість реалізації рівних прав всіх суб'єктів, задіяних у процесах демократизації суспільства і держави. Цей підхід притаманний сфері управління, стосуючись формування та функціонування механізму розподілу влади. Він розповсюджується на модель співпраці інститутів держави і інститутів громадянського суспільства, потребуючи дієвого механізму стримувань та противаг. Також паритет визначає взаємини у різних сферах життєдіяльності суспільства: національних відносинах, гендерній політиці, міжконфесійних відносинах тощо. Поняття паритетної демократії, на нашу думку, слід розглядати як оптимальну модель системи стримувань і противаг, що забезпечує реалізацію рівних прав і можливостей для всіх учасників демократичного процесу, створюючи певний баланс інтересів. В свою чергу, така модель будується на політичній та правовій системах, які визначають правила, норми та механізми взаємодії різних складових. Вона має об'єктивне підґрунтя, обумовлене соціально-політичними реаліями, а також враховує перспективні потреби розвитку суспільства» [1, с. 13].

Дилема демократичного політичного рішення полягає у тому, що сучасне суспільство, побудоване на плюралізмі поглядів щодо вибору напрямків державної політики (зовнішньої та внутрішньої) характеризується надмірністю інформаційних потоків та потребує певних обмежень у процесі формування політичного рішення, на що і має бути спрямована технологізація його прийняття та реалізації.

Проблематика технологій прийняття та реалізації політичних рішень знаходить своє вирішення у роботах представників політичної теорії, дослідників публічної політики. Аналіз сутності та характеристик політичного рішення представлено у роботах таких вітчизняних та зарубіжних авторів, як В. Бакуменко, В. Бебик, А. Дегтярьов, Б. Краснов, І. Кресіна, В. Лісничий, С. Наумкіна, Ю. Мірошніченко, Р. Павленко, Г. Почепцов, В. Ребкало, О. Соловійов, В. Тертичка, О. Шаян та ін.

На думку Ю. Мірошніченка «Створення в Україні системи прийняття державно-політичних рішень дозволить звести до мінімуму елемент випадковості в політичному управлінні, подолати домінування спонтанних проблем, які виникають випадково чи внаслідок невиправданого прагнення парламентської фракції. Доцільно створити перспективний проект політичних і законодавчих реформ у державі. В ньому слід накреслити першочергові та перспективні рішення. Інтереси України вимагають скоординованих зусиль законодавчої і виконавчої гілок влади, у тому числі центральних і місцевих органів у виробленні і проведенні єдиної національної політики країни. Процес її формування і реалізації необхідно здійснювати програмно-цільовим методом, який базується на системному підході до організації, міжвідомчої координації і управління, в основі якого знаходиться система ППБ («стратегічного планування – програмування – розробки бюджету»), завдання якої полягає в тому, щоб слугувати формою зв'язку між стратегією і тактикою вирішення першочергових державних проблем та розробкою державного бюджету» [2].

Виділення та аналіз етапів політичного рішення, формування його технологічного алгоритму пов'язується із такими авторами, як Гарольд Лассуел, Герберт Саймон, Чарльз Ліндблум та Девід Істон. Розглянемо їх моделі прийняття політичних рішень більш детально.

У роботах Г. Лассуела виділено наступні технологічні етапи політичного рішення: – дослідження; – сприяння; – розпорядження; – звернення; – застосування; – припинення; – оцінка. На думку Г. Саймона, процес прийняття рішення складається із трьох етапів: дослідження, розробки та вибору. На кожному з етапів головну роль відіграє раціональний пошук найкращого рішення. Якраз здатність дотримуватись раціональності у процесі прийняття

рішення ставить під сумнів Ч. Лінблом, який включає до моделі формування політики хід та результати виборів, дії бюрократії, партій та їх лідерів, бізнес.

Модель політичної системи, запропонована Д. Истоном дозволила концептуалізувати взаємодію таких елементів у процесі прийняття політичного рішення, як актори, умови, оточення та наслідки для суспільства в цілому.

Одна із особливостей моделі Д. Истона полягає у тому, що вона розглядає «процес здійснення політики з точки зору досягнутих наслідків / результатів у формі впливів оточення, що надходять через вхідні канали (партії, засоби масової інформації, групи інтересів), потреб всередині політичної системи (внутрішні впливи) і їх перетворення в наслідки й результати політики» [3, с. 40].

В цілому, технологія прийняття політичних рішень передбачає наступні етапи.

По-перше, визначення проблеми, її ідентифікація у відповідному просторі та зв'язок із політичною ситуацією. Однією із головних помилок влади у сучасному інформаційному світі стає неправильна ідентифікація проблеми, коли проблеми «з'являються», штучно конструюються під певні владні ініціативи чи програми.

По-друге, визначення альтернативних шляхів вирішення проблеми, виходячи із пріоритетів суспільного розвитку, наявних ресурсів.

По-третє, оцінка варіантів вирішення проблеми із залученням громадськості, врахуванням експертної думки, широким обговоренням у мас-медіа та ін.

По-четверте, вибір варіантів політичного рішення. Цей етап виступає завершальним у процесі підготовки та прийняття політичного рішення.

По-п'яте впровадження політичного рішення. На останньому етапі відбувається оцінка результатів впровадження політичного рішення та модифікація політики.

Дискусії навколо доцільності виділення технологічних етапів у процесі прийняття та впровадження демократичного політичного рішення тривають і у сучасній політичній науці. Противники «технологічного» розуміння політичного рішення наголошують на складності, багатоманітності та комплексності факторів, які впливають на рішення в умовах демократичного політичного режиму.

Вони говорять про неприпустимість спрощення владної діяльності та зведення її до певних технологій, які не завжди спрацьовують в унікальних політичних ситуаціях. До кола таких критиків належать Д. Стоун, Г. Дженкінс-Сміт та цілий ряд авторів, які поділяють постмодерні парадигму до дослідження публічної політики.

Прихильники «етапного» підходу, навпаки, вважають, що «сила його в тому, що він пропонує раціональну структуру... кожний етап створює контекст, у рамках якого ми можемо використовувати різні підходи... у широкому сенсі етапний підхід справді дає нам змогу аналізувати складності реального світу з умовою: коли ми застосовуємо його як евристичний інструмент, то повинні пам'ятати, що модель має всі обмеження будь-якої схеми чи метафори... Ідея розбиття здійснення публічної політики на окремі фази, що починаються із визначення проблем і встановлення порядку денного й закінчуються впровадженням та оцінюванням політики, може цілком зумовити накладання цих етапів на реальність, яка нескінченно складніша, мінливіша й більш взаємодіюча. Проте прийняття циклічної метафори – не обов'язково необґрунтований чи нереалістичний спосіб вивчення того, що відбувається, коли здійснюється політика» [3, с. 87].

У роботах одного з провідних теоретиків демократії – Р. Даля пропонується модель прийняття політичних рішень, умовою якої виступає контроль громадян над владою. Для цього необхідно поділяти демократичні цінності, дотримуватись норм демократії, своєчасно обмежувати владу як великих бізнес-корпорацій, так і бюрократичного апарату держави, забезпечити рівність доступу громадян до влади.

Серед необхідних умов, сприятливих для прийняття демократичних політичних рішень, виділяються соціокультурні (поширення демократичних ідей, демократична громадянська освіта, обізнаність громадян з власними правами, незалежні мас-медіа) та психологічні (рішучість і наполегливість громадян, їх впевненість у результативності своїх дій).

Плюралістична теорії демократії Р. Даля виходить з ідеї підконтрольності урядовців громадянам як головної умови демократичного політичного режиму. Також необхідними умовами виступають децентралізація політичного та економічного просторів, розвиток політичного плюралізму.

Проблемність реалізації демократичної моделі прийняття та реалізації політичних рішень в українській політичній системі обумовлена багатьма чинниками, серед яких варто виділити наступні:

- відсутність відкритості у діяльності влади, недостатньо ефективний контроль з боку громадськості за владними рішеннями, погана інформованість громадян щодо дій держави;

- політичний популізм, який проявляється у деклараціях щодо ролі громадянського суспільства, «народного контролю», реформ, відповідальності влади;

- «підданська» політична культура та патерналізм, який домінує у суспільстві;

- тривале панування недемократичного політичного режиму (радянський тоталітаризм);

- централізація влади, недостатня розвиненість горизонтальної взаємодії, місцевого самоврядування;

- економічна монополія держави та олігархічних груп;

- нерозвиненість громадянського суспільства.

В Україні, на думку Ю. Мірошниченка «необхідно створити вітчизняну теорію державно-політичних рішень з урахуванням історії, самобутності, політичної культури, традицій України. Особливе значення в ній слід надати розвитку суб'єктів прийняття державно-політичних рішень, оскільки саме вони утворюють динамічну систему, в якій постійно відбувається перерозподіл сил та впливу, ціннісних орієнтацій, ресурсів влади» [2].

Таким чином, поряд з інституційними, політико-правовими та економічними чинниками для успішних реформ важливе значення має забезпечення прийняття та реалізації демократичного політичного рішення в Україні.

Бібліографічний список

1. Кормич Л. І. Принципові засади паритетної демократії / Л. І. Кормич // Актуальні проблеми політики; зб. наук. пр. - Одеса: «Фенікс», 2011. - Вип. 42. - С. 12 - 21.
2. Мірошниченко Ю. Р. Демократичні механізми підготовки і прийняття державно-політичних рішень : дис. ... к. політ. н. / Ю. Р. Мірошниченко; Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. - К., 2006.

3. Парсонс В. Публічна політика: Вступ до теорії й практики аналізу політики / В. Парсонс; пер. з англ. – К. : Вид. дім «Кисво-Могилянська академія», 2006. – 549 с.

Стаття надійшла до редколегії 29.05.2012

Стаття посвячена аналізу актуальної для політичної системи сучасної України проблеми – формуванню і реалізації демократических політичних рішень. Особое внимание уделяется технологиям принятия и реализации политического решения.

This article examines the actual of the political system to present-day Ukraine issue – the formation and implementation of democratic policies. Particular attention is paid to technology adoption and implementation of political decisions.